

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Waarom verloren de Amerikanen de oorlog in Vietnam? Enkele militaire visies

Klinkert, Wim

Citation

Klinkert, W. (2004). Waarom verloren de Amerikanen de oorlog in Vietnam? Enkele militaire visies. *Leidschrift : Gevallen Steen*, 19(September), 103-120. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/72660>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/72660>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Waarom verloren de Amerikanen de oorlog in Vietnam? Enkele militaire visies

Wim Klinkert

De vraag waarom een supermacht met een (wapen)technisch, intellectueel en personeel potentieel van het allerhoogste niveau niet in staat bleek een klein, onderontwikkeld Aziatisch land op de knieën te dwingen, blijft ook na meer dan drie decennia nog intrigeren. De Verenigde Staten leed in Vietnam de eerste belangrijke militaire nederlaag uit haar geschiedenis. Het land dat claimde te strijden voor democratie, dat zich in twee wereldoorlogen zowel in Europa als in Azië had kunnen manifesteren als strijder voor het Goede tegen het ultieme Kwade, dát land zag op een onwaarschijnlijk slagveld zijn rol in de wereld omgedraaid. Het Amerikaanse leger faalde en Amerikaanse militairen bleken in staat tot excessen op een wijze die exclusief aan Duitsers en Japanners ten tijde van de Tweede Wereldoorlog voorbehouden werd geacht.¹ Bovendien was er sprake van een ernstige vertrouwensbreuk tussen de bevolking en haar politieke en militaire leiders. Traumatisch op velerlei gebied, zo kan het effect van deze oorlog gerust worden samengevat. Nog dagelijks worden Amerikanen met de verwerking hiervan geconfronteerd: zowel in films² als via de wijze waarop vader en zoon Bush de oorlogen in de Golf-regio vorm gaven. Voor het Amerikaanse leger leidde de oorlog tot een rigoureuze heroriëntatie op zijn eigen handelen. Het in 1973 opgerichte Training and Doctrine Command (TRADOC) is hiervan het tastbaarste gevolg.

In de afgelopen decennia zijn er talloze redenen aangevoerd om de Amerikaanse nederlaag te verklaren. Een populaire verklaring richt zich op het verliezen van de steun van de Amerikaanse bevolking voor de oorlog. Een soort moderne versie van de dolkstootlegende.³ Een recente

¹ Het bekendst is de massamoord op vijfhonderd burgers in My Lai (16 maart 1968).

² F. Turner, *Echoes of combat: the Vietnam war in American memory* (New York 1996).

³ Meest vooraanstaand zijn, in chronologische volgorde, de volgende studies: P. Braestrup, *Big story: how the American press and television reported and interpreted the crisis of Tet 1968 in Vietnam and Washington*, 2 delen (Boulder 1977); D.C. Hallin, *The 'uncensored' war: the media and Vietnam* (New York en Oxford 1986); J.P. Kimball, 'The stab-in-the-back legend and the Vietnam War', *Armed Forces and Society* 14 (spring 1988) 433-458; W. Hammond, *The United States Army in Vietnam, public affairs: the military and the media, 1962-1968* (Washington D.C. 1988); C. Wyatt, *Paper soldiers: the American press and the Vietnam war* (New York 1993) en van P. Young, in de zich niet tot Vietnam beperkende studies, *Defence and the media in time of limited war*

overzichtstudie biedt een veel breder spectrum, dat loopt van internationale politiek via slechte *intelligence* tot het onvermogen *hearts and minds* van de Zuid-Vietnamese bevolking te winnen.⁴ In dit artikel zal worden ingegaan op de ontwikkeling van het militaire debat over de nederlaag, met daarin centraal de invloedrijke studie *On strategy* (1981) van kolonel Summers.⁵ Summers' studie zal ingekaderd worden in het debat van wat inmiddels de 'orthodoxen', 'revisionisten' en 'postrevisionisten' zijn gaan heten.

In dit debat neemt de rol van *counterinsurgency* een belangrijke plaats in. Hiermee worden combinaties van bijvoorbeeld militaire, sociale en politieke maatregelen aangeduid die zich richten op het neerslaan van een guerrillabeweging, die zich op haar beurt tegen een bezettende macht of de eigen regering verzet. Op militair gebied is het daarbij van belang te voorkomen dat guerrilla's veilige uitvalsbases bezitten, bijvoorbeeld in buurlanden, en te bewerkstelligen dat zij de steun van de bevolking verliezen. Het leger moet er dus voor zorgen dat het contact tussen de bevolking en de guerrilla's wordt geminimaliseerd door hen fysiek te scheiden of door de laatsten op te jagen. Juist de bevolking verleent guerrilla's bescherming, voedsel en informatie, alle noodzakelijk voor de voortzetting van hun strijd. Hoe een modern, westers opgeleid en uitgerust leger hierbij te werk moet gaan is een van de moeilijkste militaire uitdagingen van de moderne tijd.

Was een Amerikaanse nederlaag met effectieve *counterinsurgency*-maatregelen tegen de Viet Cong te voorkomen geweest? Of had men juist voor een eenduidige en krachtige offensieve strategie tegen het Noord-Vietnamese leger moeten kiezen? En wat waren de slaagkansen voor *counterinsurgency* in de toen bestaande politieke en maatschappelijke context? Maar voordat ik op die vragen inga, zal ik eerst een overzicht geven van de verschillende fasen van de Amerikaanse betrokkenheid bij de Vietnam-oorlog.

(Londen 1992) en *The media and the military: from the Crimea to Desert Strike* (Meldbourne 1997). Het indringendste beeld van de oorlog is wellicht de foto van het meisje Kim Phuc, dat gewond wegrent na een bombardement (1972). Zie hierover R.N. Timberlake, *The myth of the girl in the photo* (november 1997) <http://www.vwam.com/vets/myth.html>.

⁴ M.J. Gilbert ed., *Why the North won the Vietnam war* (New York 2002).

⁵ H.G. Summers, *On strategy: the Vietnam War in context* (Washington DC 1981).

Fasering van de oorlog

De discussie over de Amerikaanse nederlaag spitst zich vooral toe op de jaren 1965-1968, met een uitloop naar 1972. Na de deling van Vietnam in 1954 op basis van de Geneefse akkoorden steunde de Eisenhower-regering het regiem van Diem in Saigon met veel geld en adviseurs. Dit had niet het gewenste effect. De oppositie tegen Diem groeide en de regering verloor de controle over meer en meer gebieden.

Met het aantreden van de Kennedy-regering veranderde de Amerikaanse houding. Kennedy wilde actiever het tij van het communisme keren en daarmee de geloofwaardigheid van de Verenigde Staten als hoeder van de vrije wereld kracht bijzetten. Na het 'verlies van China' in 1949, het opgeven van Noord-Vietnam aan de communisten in 1954 en de machtsovername door Castro op Cuba (1959) was een volgend verlies onaanvaardbaar. Kennedy koos voor een substantiële uitbreiding van het aantal Amerikaanse adviseurs op velerlei gebied, van militair en economisch tot medisch en zette voor het eerst een heuse *counterinsurgency*-campagne op. Van 1961 tot 1962 groeide het aantal adviseurs van 3.000 tot 9.000. Maar daar bleef het niet bij. Met geheime operaties trachtte de CIA de bevoorradingslijnen vanuit Noord-Vietnam via Laos naar het Zuiden te saboteren.⁶ Daarnaast stuurde de regering de *Green Berets* om het Zuid-Vietnamese leger te trainen en hielpen Amerikaanse troepen dat leger niet alleen bij verplaatsingen door de lucht, maar ook bij gevechtsacties. De helikopter deed zijn intrede in de strijd. De *hearts and minds* van de bevolking moesten gewonnen worden met zogenaamde *civic action programs* en door de bevolking in het Zuiden via de vestiging van *strategic hamlets* fysiek van de guerrilla's te scheiden.⁷ Hoe veelomvattend dit optreden ook was, het werkte niet. Vanaf 1962 groeide de aanhang van de Viet Cong in het Zuiden voortdurend. In 1964 leefde ruwweg de helft van de bevolking onder Viet Cong-bestuur. Een van grote problemen waar de Amerikanen mee kampen – en nog lang zouden blijven kampen – was het autocratische karakter van de regering in Saigon en de corruptie en ineffectiviteit van het Zuid-Vietnamese leger. De regering die de Amerikanen claimden te beschermen

⁶ H.P. Ford, *CLA and the Vietnam policymakers: three episodes, 1962-1968* (Langley, Va. 1998) en R.H. Shultz, *The secret war against Hanoi: Kennedy's and Johnson's use of spies, saboteurs, and covert warriors in North Vietnam* (New York 1999).

⁷ Dit was geïnspireerd op het succesvolle Britse *counterinsurgency*-optreden in Maleisië in de jaren vijftig. In Vietnam werkte het niet. Met de komst van Westmoreland verdween dit programma.

was alles behalve democratisch en riep onder de eigen bevolking voortdurend verzet op.

De pogingen van de Kennedy-regering verstrikten de Amerikanen in het Vietnamese wespennest zonder aantoonbare positieve resultaten. Het was aan de Johnson-regering de volgende fase, die van de escalatie, uit te voeren. Het cruciale jaar was 1965. In dat jaar besloot Washington niet alleen tot voortdurende luchtbombardementen op Noord-Vietnam om dat land op de knieën te dwingen,⁸ maar ook tot inzet van reguliere gevechtseenheden in het Zuiden. Generaal William Westmoreland (1914) beloofde met een *search and destroy*-optreden binnen afzienbare tijd Zuid-Vietnam onder controle te kunnen krijgen. Daarmee vertegenwoordigde hij de vrij algemene militaire opinie dat het Zuid-Vietnamese leger – om het voorzichtig uit te drukken – niet op zijn taak was berekend en dat het Amerikaanse leger, vol zelfvertrouwen over eigen kunnen, dat wel was. Het grondoptreden dat nu volgde staat centraal in de militaire discussie. Paste het Amerikaanse leger zich aan aan de situatie in Vietnam of buitte het fantasieloos zijn superieure vuurkracht uit? Met andere woorden, deed het Amerikaanse leger aan *counterinsurgency*?

Westmoreland beseftte dat het Amerikaanse leger beschikte over technologie, mobiliteit en *firepower*. Met vliegtuigen en vooral helikopters konden vijandelijke eenheden snel in een strijd zonder klassieke frontlijnen vernietigd worden. De hoeveelheid vernietigde vijanden was dan de maatstaf voor succes (*body count*). Lag dat aantal hoger dan het aantal eenheden dat de vijand kon aanvoeren, dan was het *turn over point* bereikt. Dit kan beschouwd worden als *attrition* (uitputting), de poging meer mensen en middelen van de vijand te vernietigen dan hij kan aanvullen. De sterke punten van de vijand, zijn capaciteit tot camouflage en zijn grote aantallen, konden door dit optreden – in theorie althans – worden gecompenseerd.

Westmorelands *search and destroy* is een voorbeeld van klassiek Amerikaans handelen in die zin dat technologie, het inzetten van veel vuurkracht, vanaf de grond en vanuit de lucht, belangrijk zijn en dat het gaat om snel een oplossing te forceren door offensief op te treden, en ernaar te streven het initiatief in handen te krijgen en te houden. Het Amerikaanse leger handelde in feite volgens de beginselen waarmee het ook zou optreden op de Noord-Duitse Laagvlakte als de Russen eenmaal in Europa de Derde Wereldoorlog zouden ontketenen. Wat daarvoor goed was, moest toch zeker effectief zijn tegen relatief zwak bewapende Aziatische

⁸ De omvangrijkste operatie was *Rolling Thunder* (1965-1968).

opstandelingen? Alternatieven als de vorming van veilige enclaves voor de burgerbevolking die langzamerhand in omvang zouden groeien, waren voor Westmoreland onbespreekbaar. Hij zag het conflict in conventionele militaire termen en wenste ook zo te antwoorden. Degenen die er anders over dachten, ook binnen het leger, kregen geen gehoor. Initiatieven van ondermeer de *Special Forces* onder de zogenaamde *Montagnards* en de mariniers (*Combined action program*) werden in de kiem gesmoord.⁹ In deze projecten werd op het laagste niveau vruchtbaar samengewerkt tussen Zuid-Vietnamezen en Amerikanen. Ze waren echter kleinschalig en vereisten veel speciaal ervoor geschoolde militairen die slechts in een relatief klein gebied actief konden zijn.

Het probleem was dat de vijand het spel van Westmoreland niet wilde meespelen. Weliswaar waren de verliezen aan Noord-Vietnamese zijde in confrontaties met het Amerikaanse leger altijd vele malen groter dan de Amerikaanse, maar nooit werd het *turn over point*¹⁰ bereikt, noch kreeg Westmoreland werkelijk het initiatief in handen. De Noord-Vietnamezen samen met de Viet Cong, slaagden erin het Amerikaanse leger zeer verspreid te houden en vonden in de buurlanden veilige schuilplaatsen. Vond er vuurcontact plaats, dan was dat in zeker meer dan tachtig procent van de gevallen op initiatief van de Noord-Vietnamezen of de Viet Cong. Zij braken dat contact ook weer af op het moment dat hun verliezen te groot werden. Zo kon het Noorden het Amerikaanse leger naar grensgebieden lokken¹¹ en daar vasthouden, terwijl in het achterland de bevolking voor het communisme gewonnen kon worden. Deze tendens

⁹ Zie M.A. Hennessey, *Strategy in Vietnam: the marines and revolutionary war in I Corps, Republic of Vietnam, 1964-1973* (Westport 1997) en C.D. Walton, *The myth of inevitable US defeat in Vietnam* (Londen 2002). Deze alternatieve strategieën werden nadrukkelijk gesteund door de Britse *counterinsurgency*-expert Robert Thompson. Een inleidend overzicht van het optreden van de mariniers biedt P. Melshen 'The US Marines' Combined Action Program in Vietnam', *Low Intensity Conflict & Law Enforcement* 9 (summer 2000) 63-78. Vanuit de mariniers zelf komt V. Krulak, *First to fight: an inside view of the U.S. Marine Corps* (Annapolis 1984).

¹⁰ Ook wel genoemd *cross over point*. Volgens Westmoreland was dit bereikt in 1967, maar deze conclusie is zeer aanvechtbaar omdat vele potentiële en lokaal actieve Viet Cong strijders, die nog geen deel uitmaakten van geregelde Viet Cong eenheden, niet waren meegeteld. De CIA erkende om deze reden de claim van Westmoreland niet. Bovendien was het erg moeilijk in te schatten hoeveel slachtoffers de bombardementen maakten, hoeveel doden snel door de Viet Cong van het slagveld waren weggehaald en wie burger en wie strijder was. Ten slotte gaven veel commandanten een hogere *body count* op dan het werkelijke aantal om hun prestaties in een gunstiger daglicht te stellen.

¹¹ De bekendste voorbeelden zijn de mariniersbasis Con Thien (1967), de slag bij Dak To aan de grens met Laos (1967) en het beleg van Khe Sanh (1968).

werd door de Amerikanen zelf versterkt, door hun gerichtheid op de invasiewegen vanuit het Noorden en de toegangswegen naar Saigon en hun idee dat pacificatie het werk van het leger van Zuid-Vietnam was. Niet alleen dit, maar ook de enorme verwoestingen die de Amerikaanse vuurkracht teweegbracht – om maar Amerikaanse levens te sparen – zonder zichtbare positieve ontwikkelingen voor de Zuid-Vietnamese bevolking, ondermijnden de Amerikaanse positie. De aanhang voor en de legitimiteit van de regering in Saigon, in wiens naam dit plaatsvond, werd op zijn beurt hierdoor verder ondergraven. De Amerikaanse vuurkracht ontvolkte delen van het platteland en dreef Zuid-Vietnamese boeren naar de steden als vluchtelingen. Dat het ook de (internationale) publieke steun ondergroef, is een open deur.¹²

Een laatste karakteristiek van deze periode is Westmorelands bezorgdheid over het moreel. Hij koos daarom voor relatief korte *tour of duty*-perioden en investeerde extreem veel in logistieke ondersteuning. Het eerste had tot gevolg dat gevechtservaring niet behouden bleef en de cohesie van de eenheden laag was; het tweede dat te weinig manschappen beschikbaar waren voor de gevechten. Op het hoogtepunt van de Amerikaanse aanwezigheid, meer dan een half miljoen man in 1968, was maar vijftien procent inzetbaar voor omvangrijke *combat operations*. De keuze van president Johnson geen reservisten op te roepen, verergerde Westmorelands problemen. Waarschijnlijk diende slechts tien procent van de Amerikaanse militairen in infanterie-eenheden in de voorste lijn. Maar de best verzorgde troepen in de geschiedenis tot op dat moment, kregen wel Bob Hope, *soft ice* en *Penthouse*. Ter discussie staat in hoeverre, tot en met 1968, de grote verliezen aan Noord-Vietnamese en Viet Cong-zijde, een situatie hadden gecreëerd die een Amerikaanse overwinning op het slagveld mogelijk hadden gemaakt.

De combinatie van luchtaanvallen op Noord-Vietnam en *search and destroy* in Zuid-Vietnam kwam na het Tet-offensief in 1968 ten einde. De luchtaanvallen misten effect, omdat het incasseringsvermogen van een agrarische samenleving – die zijn militaire middelen grotendeels van buiten ingevoerd kreeg – groot is en omdat de Amerikanen zichzelf vele

¹² Zie voor de strategie van het Noorden, L.J. Matthews en D.E. Brown, *Assessing the Vietnam war: a collection from the journal of the U.S. Army War College* (Washington 1987) en P. Macdonald, *Giap: the victor in Vietnam* (New York 1993).

beperkingen oplegden in doelkeuze.¹³ Het grondoptreden bleek voor het oog van de wereld te hebben gefaald toen plotseling in 1968 met het Vietnamese nieuwjaar (Tet) de Viet Cong Amerikaanse bases aanviel en, voor het eerst, massaal in de steden verscheen.¹⁴ De Amerikaanse ambassade in Saigon namen zij voor het oog van de camera in.

Hoewel dit offensief niet de grote militaire overwinning voor het Noorden werd die de leiding in Hanoi wellicht had verwacht, was dat jaar wel een keerpunt. Met het aantreden van Nixon daalde de Amerikaanse troepeninzet, de oorlog werd langzamerhand 'gevietnamiseerd'. Westmoreland ruimde het veld voor Creighton Abrams. De onderhandelingen met het Noorden begonnen. De oorlog kwam nu neer op een Amerikaanse exit-strategie, die overigens wel gepaard ging met een Amerikaanse invasie in Cambodja (1970), verwoestende bombardementen op Noord-Vietnam (1972) en omvangrijke Amerikaanse steun tegen de grootschalige invasiepoging van het leger van het Noorden in het Zuiden (1973). Daar tegenover stond de terugtrekking van Amerikaanse grondtroepen, die deze laatste jaren leden onder demoralisatie.¹⁵ De *attrition* van Westmoreland verdween en er kwamen meer pogingen om werkelijke pacificatieprogramma's op te zetten. Gecombineerd met de verliezen die de Viet Cong had geleden in 1968 tijdens het neerslaan van het Tet-offensief, leken de communisten inderdaad aan terrein te verliezen. Het percentage boerenbevolking onder communistisch bewind in het Zuiden daalde.

Sommige auteurs zien dit als bewijs van de mogelijkheid van een Amerikaanse overwinning, zonder zich echter te realiseren hoe flexibel de Noord-Vietnamese strategie was. Het Noorden had de tijd aan zijn kant. Hoe langer de oorlog duurde, des te groter zou de weerzin in de Verenigde Staten worden. Bovendien konden de communisten hun inzet afwisselen tussen guerrilla, conventioneel militair optreden en diplomatie. Dit deden ze

¹³ De Amerikanen bombardeerden niet alleen Noord-Vietnam maar ook de aanvoerroutes die door Laos en Cambodja liepen. Op Indo-China viel ruim acht miljoen ton aan bommen, zeker tweemaal meer dan in de gehele Tweede Wereldoorlog in Europa en Azië bij elkaar. De B-52 bommenwerper, bedoeld voor strategische nucleaire aanvallen op de Sovjet-Unie, is het beruchtst geworden. De meeste bombardementen vonden plaats vanuit Thailand en vanaf vliegdekschepen voor de kust en vanaf Guam.

¹⁴ De film *Full Metal Jacket* (1987) van Stanley Kubrick geeft een goed beeld van de gevechten in de stad Hué.

¹⁵ Zie de film *Platoon* (1986) van Oliver Stone, waarin ondermeer drugsgebruik en *fragging* (neerschieten van eigen commandanten) voorkomt en *Hamburger Hill* (1987) van John Irvin, waarin de felle strijd om Ap Bia Mountain door 101 *Airborne* in mei 1969 wordt verbeeld. *Fragging* kwam vooral voor tussen 1969 en 1972. Het betreft vele honderden gevallen.

in de laatste fase met veel succes. Via diplomatie wonnen ze tijd en in 1973 was een eerste grote conventionele invasie in het Zuiden een feit. Met de tweede invasiepoging van het Noorden, in 1975, kwam definitief een einde aan de oorlog. Het Zuid-Vietnamese leger, nu zonder Amerikaanse steun, kon nauwelijks weerstand van betekenis bieden. Op 30 april reden de Noord-Vietnamese tanks Saigon binnen. Het einde van de oorlog vond dus plaats in de vorm van een reguliere militaire operatie. Dit nam echter niet weg dat guerrillaoptreden tot op het allerlaatst een rol speelde.¹⁶

Een belangrijke visie op de nederlaag: Harry Summers' *On strategy*

Harry Summers (1932-1999) begon zijn militaire loopbaan op jonge leeftijd in het Amerikaanse bezettingsleger Korea en Japan. Als negentienjarige korporaal van de infanterie vocht hij in de Korea-oorlog. Hij klom nadien op tot officier (1957), ervoer zelf de Vietnam-oorlog aan den lijve in 1966-1967, raakte tweemaal gewond en kreeg een *Silver Star*. Zijn reputatie als militair analist vestigde hij in de jaren zeventig, toen hij achtereenvolgens werkzaam was aan het Staff College en in de staf van de Army. In 1974-1975 was Summers actief bij de afwikkeling van de Amerikaanse militaire betrokkenheid in Vietnam. Hij was een van de laatsten die op 30 april 1975 per helikopter het dak van de Amerikaanse ambassade in Saigon verliet. In 1982 publiceerde Summers zijn klassiek geworden studie over de Amerikaanse nederlaag. Hierin toonde hij aan dat fouten op het niveau van de strategie iedere winst op het slagveld irrelevant maken.

Summers bestrijdt dat de nederlaag in Vietnam een gevolg was van het wegvallen van de steun van het Amerikaanse volk voor de oorlog. De dolkstootlegende acht hij onjuist. Hij betoogt daarentegen dat de Amerikaanse militaire en politieke leiders de grondbeginselen van strategisch handelen, zoals die kort na 1800 al door Carl von Clausewitz waren vastgelegd, niet goed begrepen hadden. Het Amerikaanse handelen miste daarom coherentie en een juiste analyse van de vijand. Summers bouwt zijn argumentatie op aan de hand van de klassieke uitgangspunten voor oorlogvoering.

¹⁶ O. DeForest and D. Chanoff, *Slow burn: the rise and bitter fall of American intelligence in Vietnam* (New York 1990).

Van groot belang was de misvatting van de Amerikaanse leiding dat de Vietnam-oorlog een guerrillaoorlog was, gevoerd volgens de uitgangspunten van Mao Zedong. Deze fase was volgens Summers al in 1954 ten einde; vanaf 1963 was er sprake van een reguliere oorlog tegen het leger van Noord-Vietnam. De guerrilla van de Viet Cong in het Zuiden was niets meer dan een afleiding, een symptoom waarop de Amerikanen zich stortten, de ware vijand in het Noorden daarmee uit het oog verliezend. De staat Noord-Vietnam en zijn leger waren de vijand op het hoogste, strategische niveau. Deze conclusie hadden de Amerikanen in 1965 moeten trekken, toen het reguliere Noord-Vietnamese leger voor de eerste maal in de Ia Drang vallei tegen het Amerikaanse vocht.¹⁷ In plaats daarvan richtten de Amerikanen zich op militaire actie tegen de Viet Cong en op *nation building* en dat waren de onjuiste antwoorden op een duidelijke strategie van het Noorden: streven naar de overheersing van Indo-China. Dit duidelijke Noord-Vietnamese doel, overwinnen en de vestiging van communistische dominantie stond dus in schril contrast tot de onduidelijke Amerikaanse uitgangspunten, waartoe een militaire overwinning op het Noorden in ieder geval niet behoorde.

De strategie van Noord-Vietnam was voortdurend offensief; die van de Verenigde Staten defensief, als *containment* al een overkoepelend strategisch concept genoemd mag worden. Op het niveau van de gevechten, de tactiek, wisselde Noord-Vietnam offensief en defensief af. De Amerikaanse militaire successen op het slagveld in Zuid-Vietnam, vooral in de jaren 1965-1968, waren dus niet meer dan tijdelijke tactische successen op een niveau dat niet wezenlijk van belang was voor de uitslag van het conflict. Met het Tet-offensief van 1968 greep Noord-Vietnam het tactisch offensief terug. Dit bleek een meer dan doorslaand succes omdat hierdoor in de Verenigde Staten zelf de wil om de oorlog voort te zetten ernstig erodeerde. Het terugpakken van het militaire initiatief door het Amerikaanse leger in 1972, toen de eerste grote invasie van het leger van het Noorden in het Zuiden werd afgeslagen, was niet meer dan een laatste stuip trekking. In 1975 lag het offensieve initiatief op alle niveaus volledig bij het Noorden.

Summers verwijt de Amerikaanse legerleiding niet erkend te hebben dat de druk tegen Noord-Vietnam voortdurend hoog had moeten zijn, zowel vanuit de lucht door bombardementen als op de grond. Het aspect

¹⁷ Deze confrontatie is bekend geworden door het boek van Harold Moore en Joseph Galloway, *We were soldiers once ...and young. Ia Drang, the battle that changed the war in Vietnam* (New York 1992) en de film met dezelfde titel, geregisseerd door Randall Wallace (2002).

van *nation building* had aan de Zuid-Vietnamezen zelf overgelaten moeten worden. Maar hoe had Noord-Vietnam aangevallen moeten worden? Was een invasie zoals de landing bij Inchon door Douglas MacArthur, het keerpunt in de Korea-oorlog (1950), een optie? Was een nucleaire aanval noodzakelijk geweest? Summers wil zo ver niet gaan; hij meent dat grondgevechten iedere infiltratie vanuit het Noorden tegen hadden moeten gaan, dan had in het Zuiden daadwerkelijk van opbouw sprake kunnen zijn. Een fysieke scheiding van Noord-Vietnam en de Viet Cong had deze laatste ineen doen schrompelen.

Summers verwijt de Amerikaanse legerleiding ook te veel met de 'mode' van guerrillabestrijding te zijn meegegaan. Natuurlijk, de regering Kennedy die hiermee begonnen was had zo het leger weer nieuwe taken gegeven, maar het leger had daardoor wel de ware vijand uit het oog verloren. Waar lag het zwaartepunt van de vijand? In Hanoi en niet bij de Viet Cong. De Noord-Vietnamezen leken de klassieke grondbeginselen van de oorlogvoering beter te begrijpen. Zij konden via de Ho Chi Minh-route het slagveld in het zuiden voortdurend voeden en de gevechten leiden; zij konden hun vijand verzwakken door voortdurend over het gehele grondgebied van Zuid-Vietnam acties te ondernemen; zij bleken in staat op het juiste moment massa en gevechtskracht samen te brengen (1975 de aanval op Saigon) en hun politieke en militaire leiding was een sterke eenheid. Bovendien onderkende de leiding in Hanoi de zwakke punten van de Verenigde Staten maar al te goed: de publieke opinie en de band tussen Zuid-Vietnam en de Amerikanen. Zelfs toen het Noorden inschattingfouten maakte (de militaire kant van het Tet-offensief in 1968 en het offensief van 1972), konden de Amerikanen daar geen munt uit slaan. De oorzaak was het gebrek aan een eenduidig, krachtig en doelgericht Amerikaans strategisch beleid.

Summers' standpunt is opmerkelijk, omdat het om een vooraanstaande militair gaat die het eigen militaire optreden kritiseert. Maar het is een kritiek die militairen in zekere zin graag horen, omdat deze niet de uitvoering betreft maar de bepaling van de strategische kaders en dat is een politieke aangelegenheid. Toch verwijt Summers de militairen ten tijde van de oorlog te veel te hebben gezwegen en te paniekerig op het Tet-offensief te hebben gereageerd, waarmee het verkeerde signaal aan de media werd afgegeven. Summers marginaliseert in feite het *search and destroy* optreden van Westmoreland. Enigszins verwarrend in zijn boek is dat hij *search and destroy* als een vorm van *counterinsurgency* beschouwt. Deze opvatting doet echter te weinig recht aan de overtuiging en intentie waarmee

Westmoreland zijn militaire beleid voerde. Het eenzijdige militaire karakter daarvan laat die betiteling namelijk moeilijk toe. Desondanks is Summers' boek van belang omdat het verder onderzoek heeft gestimuleerd. Hoe moeten we Summers plaatsen in de verwerking van het Vietnam-trauma? M.J. Gilbert plaats hem onder de revisionisten.¹⁸

De eerste golf van studies: de orthodoxen

De eerste golf van studies naar de nederlaag in de Vietnam-oorlog beklemtoonde vooral de dieper achterliggende historische processen, zoals kolonialisme, communisme, dekolonisatiestreven en de Vietnamese culturele traditie die de Verenigde Staten onmogelijk in haar voordeel kon keren. De keuze het Zuid-Vietnamese bewind te steunen was een keuze voor een regiem dat in feite de oude koloniale situatie voortzette, een keuze tegen de loop van de geschiedenis in. Iedere militaire inspanning was bij voorbaat gedoemd te falen. Noord-Vietnam symboliseerde immers een positief doel, de onafhankelijkheid, en was bereid alles daarvoor in te zetten. Zuid-Vietnam symboliseerde corruptie, vreemde dominantie en autocratisch bestuur. Toch had de VS geen andere optie dan zich aan dit regiem te binden; in de Koude Oorlog betekende een nederlaag tegen het communisme immers ontoelaatbaar gezichtsverlies. De schaduw van München 1938 was nog niet verdwenen. Volgens de meeste orthodoxe verklaringen was deze opvatting zo dominant, dat het relativeren van het strategische belang van Zuid-Vietnam voor de Amerikaanse leiders geen optie was. Objectief gezien was Vietnam niet van zulk strategisch belang als bijvoorbeeld Korea of Thailand.

De Verenigde Staten wenste een *limited war* en hoopte daarmee haar doelstellingen te kunnen bereiken, maar dat was een wezenlijke misrekening. Niet alleen was Zuid-Vietnam alles behalve een ideale bondgenoot en was het Noorden bereid tot het uiterste te gaan; de Amerikanen overschatten ook de gevolgen van de inzet van hun militaire macht. Vooral Gabriel Kolko heeft in zijn boeiende studie *Anatomy of a war* (1985) gewezen op de irrelevantie van het militaire optreden.¹⁹ Hij gaat zelfs nog verder en stelt dat de Amerikanen in feite verwoestten wat ze claimden te beschermen,

¹⁸ Gilbert, *Why the North won the Vietnam war*, 27.

¹⁹ G. Kolko, *Anatomy of a war: Vietnam, the United States, and the modern historical experience* (New York 1985).

daarmee het proces van sociaal-economische verandering in Vietnam verder versnellend. De wortels van het conflict gaan volgens Kolko terug tot de Franse koloniale tijd. Het gebrek aan een levensvatbare middenklasse toentertijd heeft de sociale structuur van Vietnam bepaald. In zijn ogen wilde de Verenigde Staten een systeem opdringen dat uiteindelijk leidde tot een economische en demografische ontwrichting en een versterking van de afkeer van het Westen. Met andere woorden, de Amerikanen beseften de grenzen van hun macht en de kracht van sociale veranderingsprocessen niet. De communisten daarentegen wisten zeer goed in welke omgeving ze opereerden en hoe ze moesten aansluiten bij de gevoelens van onvrede onder de bevolking.

Tenslotte zien we in de orthodoxe studies beklemtoond dat wezenlijke militaire alternatieven, zoals het brengen van de oorlog naar Laos of Noord-Vietnam of de inzet van atoomwapens, geen werkelijke opties waren. Het was duidelijk dat China dat nooit zou accepteren. Een Chinese invasie, net als in Korea in 1950, lag dan voor de hand. Laos en Cambodja waren neutraal, daar kon de VS niets aan veranderen. Dat de Noord-Vietnamezen van deze neutraliteit ongeneemd misbruik maakten, kon de VS noch door bombardementen, noch door gebruik van geavanceerde elektronica (*MacNamara Line*) voorkomen.²⁰

De revisionisten

In plaats van zich te richten op de grote, onpersoonlijke processen van de orthodoxen, zijn 'revisionistische' historici vooral gefocust op de aard van het Amerikaanse militaire optreden en de daarbij gemaakte keuzes. Voor hen is de kern van de vraagstelling: één, of een wezenlijk ander Amerikaans militair optreden ooit een serieuze optie zou zijn geweest, en twee, of de kritiek op de uitvoering van het gekozen beleid terecht is. Vooral Summers' studie bracht veel pennen in beweging. In het bijzonder zijn claim dat met een ander strategisch beleid een overwinning mogelijk was geweest heeft velen aan het denken gezet. De belangrijkste auteurs in dit verband zijn Andrew Krepinevich (*The army in Vietnam*, 1986) en William Colby (*Lost*

²⁰ Een van de belangrijkste orthodoxe werken is G.C. Herring, *America's longest war: the United States and Vietnam, 1950-1975* (New York, 1979).

victory, 1989),²¹ maar vele anderen hebben ook een kritische duit in het zakje gedaan.

De revisionisten menen dat Summers, zelf de ‘vader’ van deze stroming, weinig kennis ten toon spreidt van het Noord-Vietnamese denken en de Noordelingen zelfs onderschat, door te veronderstellen dat ze niet met een succesvol alternatief op een ander Amerikaans optreden zouden zijn gekomen.

Summers negeert daarnaast ook het feit dat vooraanstaande hoge Amerikaanse militairen zelf tijdens de oorlog een uitbreiding buiten Zuid-Vietnam afwezen.²² Die militairen wezen daarbij op het Chinese gevaar²³ en op de hoge kosten aan mensen en materieel die een optreden in Laos zou eisen. En dan was de uitkomst nog allerminst zeker.²⁴

Summers stelt bovendien dat Westmorelands *search and destroy* een onjuist gebruik van de Amerikaanse militaire middelen was. Die middelen moesten immers op conventionele wijze tegen het leger van Noord-Vietnam gericht worden; iedere andere inzet was irrelevant en het beste in handen van de Zuid-Vietnamezen. Dat Westmoreland desondanks wel enig succes had vond hij niet relevant, omdat de guerrilla’s in zijn ogen niet de kern van het vijandelijke optreden vormden. Krepinevich constateert daarentegen juist dat een werkelijk *counterinsurgency*-optreden in het Zuiden, dat méér dan alleen militaire maatregelen omvatte, pas na het Tet-offensief – en dus te laat – aandacht kreeg. Was dit eerder gebeurd, dan was de uitkomst wellicht anders geweest, maar dan had het Amerikaanse leger zich fundamenteel anders moeten organiseren. Denkbeelden van Amerikaanse experts op dit gebied zoals Edward Lansdale (1908-1987)²⁵ en Roger

²¹ A. Krepinevich, *The army in Vietnam* (Baltimore 1986) en William Colby, *Lost victory: a firsthand account of America's sixteen-year involvement in Vietnam* (Chicago 1989).

²² Zie ondermeer R. Hilsman, ‘Must we invade the north?’, *Foreign Affairs* 46 (1968) 425-441.

²³ J. Garver, ‘The Tet-offensive and the Sino-Vietnamese relations’ in: W. Head en L.E. Grinter ed., *Looking back on the Vietnam War: a 1990s perspective on the decisions, combat, and legacies* (Westport 1993), 105-117.

²⁴ P.M. Dunn, ‘On strategy revisited: Clausewitz and revolutionary war’ in: L.E. Grinter en Idem ed., *The American war in Vietnam: lessons, legacies, and implications for future conflicts* (Westport 1987) 95-109, aldaar 104-105.

²⁵ Lansdale was in de Tweede Wereldoorlog verbonden aan het Office of Strategic Services (OSS) dat verzet in bezet Europa moest steunen en al vanaf 1953 actief in Vietnam. Zijn ervaringen beschreef hij in *In the midst of wars, an American's mission to Southeast Asia* (New York, 1972).

Hilsman,²⁶ de ervaringen in Maleisië en de Filippijnen – twee voorbeelden van geslaagde *counterinsurgency* – en de kennis daarover binnen *US Marine Corps*; alles was aanwezig en werd besproken, maar is vanaf 1965 nadrukkelijk naar de achtergrond geschoven. Dit was een gevolg van Westmorelands persoonlijke overtuiging, gesterkt door het feit dat de inzet van reguliere strijdkrachten een overwinning van de guerrilla's en Noord-Vietnam in het kritieke jaar 1965 had voorkomen.²⁷ Pas in 1967, en nog duidelijker na het Tet-offensief kwam *hearts and minds* weer meer in de belangstelling, nu gebundeld in CORDS (*Civil operations and revolutionary development support program*). Maar het was te laat om de loop van de oorlog nog wezenlijk te beïnvloeden. Ook is het zeer de vraag of het Amerikaanse leger anno de jaren zestig, met zijn westerse traditie, wel in staat was over te gaan tot een geheel andere wijze van oorlogvoeren.²⁸ In ieder geval had zo'n insteek een veel langdurigere en gevarieerdere betrokkenheid van de Amerikanen in Zuid-Vietnam betekend, met een maar zeer beperkte conventionele militaire rol. Daarnaast hadden regering en leger van Zuid-Vietnam effectieve en geloofwaardige partners moeten worden. De werkelijkheid was extreem anders. Bovendien zou zelfs een gewonnen guerrillaoorlog in het Zuiden nog geen wezenlijke aantasting van het militaire potentieel van het Noorden hebben betekend.

Een andere vooraanstaande revisionistische analyse biedt Michael Lind in zijn in 1999 verschenen studie *The necessary war*.²⁹ Hij stelt dat de oorlog noodzakelijk was om, in het kader van de Koude Oorlog, te tonen dat Amerika bereid was te vechten tegen het communisme. Hij kritiseert de uitvoering. Het verlies was een gevolg van het handelen van liberale politici, die niet bereid waren zoveel militaire middelen in te zetten als nodig waren om te winnen. In feite hebben Amerikanen het andere Amerikanen

²⁶ R. Hilsman, *To move a nation: the politics of foreign policy in the administration of John F. Kennedy* (Garden City N.Y. 1967).

²⁷ R. Hilsman, *New York Times* 7 mei 1985; D. Pike, 'Conduct of the Vietnam war' in: J. Schlight, *The Second Indochina War: proceedings of a symposium held at Airlie, Virginia, 7-9 November 1984* (Washington 1986) 107.

²⁸ J. Record noemt in *The wrong war: why we lost in Vietnam* (Annapolis 1998) op pagina 93 het Amerikaanse leger 'military misfits in Indo China' en 'utterly conventional and self-satisfied'. Een goede analyse van het onvermogen van het Amerikaanse leger zich aan te passen biedt D.D. Avant, *Political institutions and military change: lessons from peripheral wars* (Ithaca 1994) 49-75.

²⁹ Michael Lind, *The necessary war: a reinterpretation of America's most disastrous military conflict* (New York 1999).

Waarom verloren de Amerikanen de oorlog in Vietnam?

onmogelijk gemaakt te winnen; de Vietnamezen lijken haast irrelevant. En hiermee past Lind nadrukkelijk in het revisionistische denken.

Postrevisionisten

Tot slot zijn er auteurs die pogen tot een synthese te komen. Zij wijzen erop dat de mogelijkheden die er wellicht waren om de oorlog te winnen, zoals een invasie van het Noorden of van Laos en Cambodja, en lange termijn steun aan de regering in Saigon, alle een veel te langdurige en omvangrijke inzet in een niet-essentiële regio zouden betekenen. Meer inzet in Vietnam zou Amerikaanse belangen en mogelijkheden elders schaden.

William Duikers *Sacred War* (1995) past in deze relativerende opinie.³⁰ Hij gelooft niet dat meer inzet van militaire middelen tot een overwinning zou hebben geleid, maar gaat ook niet mee met Kolko's sociaal-economische verklaring. Duiker constateert dat de communisten beter aansloten bij de traditionele Vietnamese gedachtewereld en dat de Verenigde Staten zich niet in een regio van gering strategisch belang had moeten vastbijten tegen een vijand, die ruimhartige steun kreeg van China en de Sovjet-Unie, terwijl de Amerikanen zelf zich in een internationaal isolement bevonden.

Een slothbeschouwing

In militaire zin ligt de kern van het probleem van de Vietnam-oorlog in de jaren 1965-1968, toen het Military Assistance Command Vietnam onder Westmoreland met een grootschalige, zeer mobiele inzet van vuurkracht de guerrilla van de Viet Cong en het optreden van het Noord-Vietnamese leger trachtte te onderdrukken.³¹ Op bijna elk cruciaal punt van *counterinsurgency* faalde dit *search and destroy* optreden. Maar was een overwinning met een goede *counterinsurgency* wél mogelijk was geweest?

Er bestaan slechts enkele geslaagde voorbeelden van modern *counterinsurgency*-optreden door westerse legers. De beste voorbeelden bieden de Griekse burgeroorlog van kort na de Tweede Wereldoorlog, de opstand van de Huks op de Filipijnen, neergeslagen door Ramon Magsaysay (1907-

³⁰ W. Duiker, *Sacred war: nationalism and revolution in a divided Vietnam* (New York 1995).

³¹ Goede militair-tactische analyses bieden de boeken van S.L. Stanton, die in Vietnam diende als officier bij de infanterie: *The rise and fall of an American army: U.S. ground forces in Vietnam, 1965-1973* (Novato, CA 1985), *The Green Berets at war: U.S. Army special forces in Southeast Asia, 1956-1975* (Novato, CA 1985), *The 1st Cav in Vietnam* (Novato, CA 1987) en *Rangers at war: combat recon in Vietnam* (New York 1992).

1957) en als *classic* de Britse successen in Maleisië in de jaren vijftig. Een uitvoerige analyse van deze operaties biedt het werk van de officier der mariniers Robert Asprey, *War in the shadows*.³²

Een aantal zaken springt in het oog als we deze drie casus naast Vietnam leggen. Zowel in Griekenland, de Filippijnen en Maleisië bleek het mogelijk de guerrilla's fysiek te isoleren, waren er geen veilige bases buiten het eigen land waarnaar zij zich konden terugtrekken, noch was er enige internationale steun van belang voor hun zaak. Bovendien kon de regering die de *counterinsurgency* campagne leidde de steun van de eigen bevolking (terug)winnen, hetzij omdat de guerrilla's zelf hard tegen die bevolking optraden, hetzij omdat de bevolking positieve effecten als landbouwhervormingen, veiligheid of politieke zeggenschap bemerkte. Een belangrijk gevolg hiervan was dat de bevolking bereid was informatie over de guerrilla's te geven. Tenslotte bleken belangrijke succesfactoren dat militaire en politieke maatregelen goed op elkaar waren afgestemd – de Britse generaals Harold Briggs en Gerald Templar zijn exemplarisch – en dat speciale eenheden van het leger de ruimte kregen de guerrilla's op hun eigen terrein op te jagen en te vernietigen. Zo had Maleisië zijn *scouts* en de Filippijnen zijn *long range patrols*, eenheden speciaal getraind en bewapend voor het junglegevecht.

Leggen we deze feiten naast Vietnam dan blijkt dat op bijna elk punt de situatie voor de Amerikanen ongunstig was, al dan niet door hun eigen toedoen. Alle ingrediënten voor een militair drama waren in Vietnam aanwezig. De vijand kon beschikken over internationale steun en veilige bases; de Zuid-Vietnamese regering bleek op geen enkele wijze in staat de steun van de eigen bevolking te winnen, noch enig effectief militair optreden ten toon te spreiden; het Amerikaanse leger was overtuigd van de kracht van hun eigen methoden en de Amerikaanse politiek-militaire organisatie bleek onmachtig een gecoördineerd sociaal-economisch, militair en politiek beleid tot stand te brengen, aangepast aan de lokale omstandigheden. Deze belangrijke Britse les uit Maleisië was niet geleerd. Maar zelfs als dit wel was geïmplementeerd, dan nog is het zeer de vraag of de Amerikaanse samenleving bereid was lange tijd deze investering in mensen en materieel te dragen én of Noord-Vietnam zijn militaire ambities zou hebben opgegeven. Ook bond de dreiging van China op de voorgrond en de Sovjet-Unie op de achtergrond de Amerikanen in militair opzicht de handen op de rug.

³² R. Asprey, *War in the shadows: the guerilla in history* (New York 1975).

De militaire redenen voor de nederlaag zijn dan ook moeilijk te isoleren van de strategische context. Pogingen van vooral revisionistische auteurs stranden juist hierop. Summers' argumentatie bijvoorbeeld is te eenzijdig militair. Zelfs al had Vietnam een overkoepelende commandant gehad van het kaliber van Douglas MacArthur, dan nog was de situatie militair onoplosbaar. Alleen jarenlang investeren in veiligheid voor de Zuid-Vietnamese bevolking en het winnen van hun steun had misschien een levensvatbare staat in het Zuiden doen ontstaan. Maar zelfs dit is een te optimistisch scenario. Hoewel een dergelijke Amerikaanse betrokkenheid in de vorm van werkelijke *counterinsurgency* misschien voor de geloofwaardigheid van *containment* van belang was geweest - maar niet om wezenlijk strategische redenen - had deze zó langdurig moeten zijn, zó anders dan de VS gewend was en had dit zo'n investering in geld en mensen gevraagd, dat niet anders dan geconcludeerd kan worden dat zo'n scenario buiten de realiteit van de Koude Oorlog staat. Vanuit dit gezichtspunt valt er toch weer iets voor Summers' redenering te zeggen: het *search and destroy* optreden van Westmoreland was in zekere zin irrelevant.